

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора
МЕЛЬНИК ОЛЬГИ ГРИГОРІВНИ**

на дисертаційну роботу Думи Олега Ігоровича

**«Інструментарій економічного оцінювання ефективності керівних систем
бізнес-процесів підприємства»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 – Менеджмент**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена необхідністю підвищення якості управлінських рішень на підприємствах у контексті зростаючої конкуренції, швидкої зміни ринкових умов, цифрової трансформації та зростання складності внутрішніх виробничо-управлінських систем. Бізнес-процеси є основою діяльності будь-якого підприємства, а ефективність керівних систем, які їх координують, безпосередньо впливає на досягнення стратегічних і операційних цілей. Варто зауважити, що у практиці господарювання спостерігається відсутність чітких, комплексних та адаптивних підходів до економічного оцінювання ефективності таких систем. Існуючі напрацювання часто не враховують сучасних викликів, таких, як інтеграція цифрових технологій, гнучкість управління, взаємозв'язок витрат і результатів, швидкість прийняття рішень та адаптивність до змін. Це ускладнює можливість об'єктивного аналізу реальної ефективності управлінських механізмів, обмежує виявлення точок зростання та резервів підвищення продуктивності. Тому розроблення сучасного інструментарію економічного оцінювання, який дає змогу підприємствам системно, кількісно та якісно оцінювати ефективність керівних систем бізнес-процесів, є нагальною потребою. Такий інструментарій має стати основою для обґрунтування управлінських рішень, оптимізації організаційної структури управління, раціонального використання ресурсів та формування стратегій підвищення конкурентоспроможності. Це визначає наукову цінність та практичну значущість дослідження; а також його важливість для розвитку теорії управління бізнес-процесами в сучасних умовах господарювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертації виконана в межах науково-дослідних робіт кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Формування систем менеджменту розумних підприємств в умовах міжнародної діджиталізації та інтелектуалізації» (номер державної реєстрації: 0120U100985) (термін виконання з 02.2020 р. до 12.2024 р.) та кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Розвиток смарт-спеціалізації

«креативні індустрії» у Львівській області» (номер державної реєстрації: 0123U100401). (термін виконання з 01.2023 р. до 12.2027 р.).

Ступінь обґрунтованості основних положень і висновків, сформульованих у дисертації

Сформульовані Думою О.І. основні наукові положення, висновки та рекомендації є науково обґрунтованими. Дисертація містить чітко визначену мету, що полягає у розробленні теоретичних положень та обґрунтуванні методико-прикладних рекомендацій щодо формування та використання інструментарію економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства. Основні завдання дисертації є достатньо аргументовані та забезпечують досягнення її мети. Автором виконано ретельне дослідження наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців, у яких розкрито проблематику та закладено теоретичні основи економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства. Їх кількість та змістове наповнення актуалізують тематику дисертації.

У дисертаційній роботі використано методи моделювання, структурно-логічного аналізу, системного аналізу, багатовимірного шкалювання, експертного опитування, порівняльного аналізу, групування, графічний метод, морфологічний аналіз тощо. Зважаючи на це, рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методології наукової діяльності можна оцінити на високому рівні.

Основні положення дисертаційної роботи доповідались та схвалені на чималій кількості міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Достовірність наукових положень підтверджується значною кількістю опублікованих статей у наукових фахових виданнях України та у іноземних виданнях. Це дає змогу стверджувати, що представлені результати дослідження є обґрунтованими та достовірними. Підсумки дисертаційної роботи відповідають поставленим завданням, що сприяє удосконаленню теоретико-методологічних і методико-прикладних засад формування і використання інструментарію економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства.

Наукова новизна дисертаційної роботи

До положень наукової новизни у дисертаційній роботі доцільно зарахувати:

- розвинуто понятійно-термінологічний апарат інструментарію економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства, зокрема поняття «керівні системи бізнес-процесів», «інструментарій економічного оцінювання ефективності» (Розділ 1, п. 1.2, с. 56, п. 1.3. с. 59);
- удосконалено систему факторів внутрішнього середовища підприємства у формі розробленої моделі PMTL/TPR, котра, на відміну від існуючих,

- структурована за групами процесів керівництва та доповнена з врахуванням факторів лідерства і бізнес-процесів (Розділ 2, п. 2.2, с. 90-99);
- удосконалено тривимірну модель TPL для аналізування комплексу факторів впливу на підприємство, яка відрізняється від існуючих інтеграцією моделі T.E.M.P.L.E.S. факторів зовнішнього середовища, моделі PMTL/TPR факторів внутрішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання, а також факторів масштабу моделі LoNG (Розділ 2, п. 2.2, с. 100-103);
 - вперше розроблено експрес-тест керівних систем (ЕТК-метод) як поліпараметричний інструмент економічного оцінювання їх ефективності при реалізації бізнес-процесів підприємств (Розділ 3, п. 3.1, с. 123-134);
 - розвинуто модель управління бізнес-процесами підприємства, яка відрізняється від наявних в частині інтегрованого ЕТК-методу та бази даних його застосування із відображенням інформаційних потоків для прийняття управлінських рішень (Розділ 3, п. 3.1, с. 135-137);
 - розвинуто технологію застосування інструментарію оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства на основі ЕТК-методу, що відрізняється від існуючих декомпозицією та оцінюванням керівних систем за групами керівництва (Розділ 3, п. 3.1, с. 137-145);
 - удосконалено комплекс показників економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів, який доповнено низкою цільових показників (Розділ 3, п. 3.2, с. 146-166, Додаток Ж).

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні та обґрунтуванні ЕТК-методу економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства, який дасть змогу проводити комплексний аналіз стану керівних систем та посилити їх здатність адаптуватися до змінного середовища функціонування. Важливе значення в практичній діяльності підприємств мають комплексна система показників оцінювання ефективності, що є основою для кількісного та якісного аналізу функціонування керівних систем підприємства; модель управління бізнес-процесами суб'єкта господарювання з урахуванням інформаційних потоків застосування ЕТК-методу; обґрунтована процедура застосування ЕТК-методу для оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів, яка структурно визначає етапи аналізу, впровадження та моніторингу результатів, сприяючи якісному застосуванню методу для забезпечення точності отриманих результатів; модель PMTL/TPR, яка дає змогу керівникам підприємства аналізувати фактори внутрішнього середовища в розрізі об'єктно-структурованого (ОСК) та соціально-психологічного керівництва (СПК), тривимірну модель TPL, яка дає змогу аналізувати взаємний вплив факторів зовнішнього середовища в розрізі масштабу моделі LoNG на внутрішнє середовище підприємства.

Окремі результати досліджень використовуються у практичній діяльності підприємств СП ТОВ «СФЕРОС-ЕЛЕКТРОН», ТзОВ «Завод Електронпобутприлад», ТОВ «ЛЬВІВ-БУД 1», ТОВ «ЛЬВІВ-БУД 2».

Результати дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисципліни «Аналіз ринку та антикризовий менеджмент», (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (довідка № 67-01-1943 від 26.11.2024), під час викладання дисципліни «Стратегічний менеджмент в глобальній економіці» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (довідка № 67-01-1945 від 26.11.2024), під час проходження та підготовки звіту з практики за темою бакалаврської кваліфікаційної роботи (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (довідка № 67-01-1944 від 26.11.2024).

Структура дисертаційної роботи

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 194 сторінках. Робота містить 33 таблиці, 31 рисунок, 8 додатків, список використаних джерел із 207 найменувань.

У першому розділі дисертаційної роботи висвітлено теоретичні та прикладні основи формування інструментарію економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства, зокрема застосування теорії бізнес-процесів для економічного оцінювання ефективності керівних систем підприємства, а також змістову характеристику, види та міжнародний досвід застосування інструментарію економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства.

У другому розділі роботи виконано порівняльний аналіз інструментарію економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства, запропоновано моделі PMTL/TPR для аналізування факторів впливу на економічне оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства, виконано оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства за моделями Нортон-Каплана та PMTL/TPR

У третьому розділі розроблено ЕТК-метод економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства, удосконалено комплексну систему показників для застосування ЕТК-методу економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства, розкрито результати впровадження інструментарію економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства

Опубліковані праці

За темою дисертаційної роботи опубліковано 12 наукових праць, серед яких: 9 статей у наукових фахових виданнях України, 3 тези доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Основні теоретичні положення, прикладні рекомендації та результати дисертаційної роботи розглянуто на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних і науково-методичних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne» (Бухарест, Румунія, 20 листопада 2020р.), XIX Міжнародна наукова конференція «Zarządzanie przedsiębiorstwem teoria i praktyka» (Краків-Рацлавіце, Польща 1-2 липня 2019р.), Наукова інтернет-конференція молодих вчених, аспірантів та студентів кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу «Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні» (Тернопіль, 27 листопада 2024р.).

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

1. Автором розроблено набір критеріїв, які використовуються для порівняльного аналізу методів оцінювання ефективності керівних систем (с.85). Однак у роботі не наведено обґрунтованого пояснення щодо вибору саме цих критеріїв та їх вагомості. Варто доповнити дослідження аналізом доцільності використання інших критеріїв, таких як рівень ризику, гнучкість системи управління чи швидкість адаптації до змін.

2. Здобувачем запропоновано оцінювання ефективності керівництва підприємством з чотирьох різних перспектив, які представлені на рисунку 3.1 (с. 122), доцільно було б розглянути ще інтегральну перспективу у контексті оцінювання рівня якості розвитку.

3. Дещо дискусійним є запропонований показник нематеріального стимулювання персоналу (Формула 3.15, с. 158), зважаючи на те, що вплив нематеріального стимулювання виміряти у кількісному аспекті доволі складно.

4. У таблиці 3.4 (с. 161) дисертантом систематизовано показники економічного оцінювання бізнес-процесів підприємства, в переліку яких наведено Коефіцієнт якості виконання бізнес-процесів (B_7), формула розрахунку якого містить доволі суб'єктивний характер, що не дає змогу забезпечити точну оцінку.

5. У дисертації запропоновано механізм оцінювання ефективності керівних систем, проте не розглянуто питання його інтеграції у загальну систему стратегічного управління підприємством (с. 202-204). Було б корисно розширити дослідження аналізом зв'язку між результатами застосування ЕТК-методу та корпоративною стратегією підприємства.

Загалом, вищезазначені зауваження жодним чином не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота «Інструментарій економічного оцінювання ефективності керівних систем бізнес-процесів підприємства» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами та доповненнями та постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами та доповненнями, а її автор – Дума Олег Ігорович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» (галузь знань 07 – Управління та адміністрування).

Рецензент

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри зовнішньоекономічної
та митної діяльності
Національного університету
«Львівська політехніка»

Ольга МЕЛЬНИК

Підпис доктора економічних наук, професора
Ольги МЕЛЬНИК засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ